

Адміністративна юрисдикція

ЩОДО ПРЕДМЕТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ РОЗГЛЯДУ СПОРУ ПРО ВИЗНАННЯ ПРОТИПРАВНИМ ТА СКАСУВАННЯ РІШЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕЄСТРАТОРА ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ОБ'ЄКТ НЕРУХОМОГО МАЙНА*

Згідно з ч. 2 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС) (у редакції, чинній на час прийняття оскарженого рішення до 15 грудня 2017 р.) юрисдикція адміністративних судів поширюється на всі публічно-правові спори, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

Пунктом 1 ч. 2 ст. 17 КАС України визначено, що юрисдикція адміністративних судів поширюється на публічно-правові спори, зокрема спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи правових актів індивідуальної дії), дій чи бездіяльності.

Наведені норми узгоджуються з положеннями статей 2, 4 та 19 КАС України (у редакції, чинній з 15 грудня 2017 р.), якими визначено завдання та основні засади адміністративного судочинства, зміст публічно-правового спору та справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів.

Отже, до компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), прийнятих або вчинених ними під час здійснення владних управлінських функцій, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

Водночас неправильним є поширення юрисдикції адміністративних судів на той чи інший спір тільки тому, що відповідачем у справі є суб'єкт владних повноважень, а предметом перегляду – його акт індивідуальної дії.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин.

* Витяг із постанови Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 р. в адміністративній справі № 821/1194/15-а, сформований Л. Сидоровою.

Приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи немайнового особистого інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу, як правило, майнового, конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин.

У цій справі встановлено, що сільська рада звернулася до адміністративного суду з позовом про скасування рішення, яким за агрофірмою проведено державну реєстрацію права власності на об'єкт нерухомого майна – гідротехнічну споруду, на підставі якого третій особі видано свідоцтво про право власності на цей об'єкт.

Отже, виникнення спірних правовідносин обумовлено незгодою позивача з правомірністю набуття третьою особою у справі права власності на гідротехнічну споруду, що стало підставою для оскарження реєстрації права власності на це майно. Тобто предметом розгляду в цій справі є не так дії та рішення державного реєстратора як суб'єкта, наділеного владно-управлінськими функціями, як законність набуття особою права власності на нерухоме майно, що свідчить про приватноправовий, а не публічно-правовий характер спірних правовідносин.

Оскільки у цій справі існує невирішений спір про право, то подальше оспорювання набуття особою цього права не може здійснюватися за правилами адміністративного судочинства у зв'язку з тим, що адміністративний суд позбавлений правових (законодавчих) можливостей установлювати (визнавати) належність права власності на об'єкт нерухомого майна.

Механізм визнання права власності на той чи інший об'єкт за певним суб'єктом визначений Цивільним кодексом України.

Критеріями відмежування справ цивільної (господарської) юрисдикції від інших є, по-перше, наявність у них спору про право цивільне (справи за позовами, що виникають із будь-яких правовідносин, крім випадків, коли розгляд таких справ проводиться за правилами іншого судочинства), по-друге, суб'єктний склад такого спору.

Частиною 1 ст. 1 Господарського процесуального кодексу України (у редакції до 15 грудня 2017 р.) було передбачено, що підприємства, установи, організації, інші юридичні особи (зокрема й іноземні), громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність без створення юридичної особи і в установленому порядку набули статусу суб'єкта підприємницької діяльності, мають право звертатися до господарського суду згідно з установленою підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів,

а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Враховуючи те, що між сільською радою й агрофірмою існує спір про право, предметом якого є об'єкт нерухомого майна – гідротехнічна споруда, ця справа не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, а з огляду на суб'єктний склад сторін має вирішуватися за правилами господарського судочинства.

При цьому визначальним принципом здійснення правосуддя в адміністративних справах є принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі з обов'язком суб'єкта владних повноважень доказувати правомірність своїх дій, бездіяльності чи рішень, на відміну від визначального принципу господарського судочинства, який полягає у змагальності сторін. Суд, який розглянув справу, не віднесена до його юрисдикції, не може вважатися “судом, встановленим законом” у розумінні п. 1 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Задовольняючи частково заяву агрофірми про перегляд судових рішень за нововиявленими обставинами та закриваючи провадження у справі, Одеський апеляційний адміністративний суд виходив із того, що фактично предметом спору у цій справі є спір про право власності відповідного суб'єкта на гідротехнічну споруду, тому цей спір не є публічно-правовим і має вирішуватися судами за правилами господарського судочинства.

Оскільки вказане судове рішення прийнято з додержанням норм процесуального права, Велика Палата Верховного Суду залишила його в силі.